

Ks. dr hab. Robert Kantor
Wydział Teologiczny Sekcja w Tarnowie
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
33-100 Tarnów, ul. Mościckiego 5

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pani mgr lic. Anita Niesiołowska „Problematyka małżeństwa i rodziny w uchwałach synodów polskich w latach 1999-2018”, Warszawa 2021, ss. 202.

Zgodnie z decyzją Rady Dyscypliny Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, która na posiedzeniu w dniu 25 czerwca 2021 r. powołała mnie na recenzenta w przewodzie doktorskim Pani mgr lic. Anity Niesiołowskiej oraz w odpowiedzi na pismo Dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego ks. dr hab. Dariusza Borka, prof. uczelni z dnia 05 lipca 2021 r., niniejszym przedkładam swoją pozytywną opinię.

Recenzja zawiera następujący układ:

1. Wstęp
2. Omówienie rozprawy
3. Ocena rozprawy
4. Wnioski końcowe

1.Wstęp.

Małżeństwo i rodzina, podobnie jak cały Kościół, muszą czytać znaki czasu i zdawać sobie sprawę z pojawiających się wyzwań. Fakt ten jest przedmiotem

wielorakiej analizie w Kościele, który należy traktować z należytą uwagą. Jeśli pewne zjawiska do nas jeszcze nie dotarły, to na pewno dotrą w najbliższym czasie. Mamy więc, z jednej strony, nowe, budzące nadzieję otwarcie na małżeństwo i rodzinę – zwłaszcza ludzie młodzi odkrywają wartość małżeństwa i rodziny oraz poważnie myślą o życiu małżeńskim i rodzinnym, aby w nim urzeczywistnić siebie i swoje szlachetne pragnienia, podejmować pracę i trud miłości. Przyczynia się do tego w najwyższym stopniu spojrzenie na własne rodziny, które są najskuteczniejszymi przekazicielami autentycznych wartości w ramach „rodzinnej rozmowy” oraz realistyczne wskazania zawarte w nauczaniu Kościoła, czerpiące z objawienia Bożego. Nie ulega żadnej wątpliwości, że małżeństwo i rodzina jest także kontestowana przez wrogie ideologie, propagujące zwłaszcza kompletnie błędne wizje antropologiczne i ich konsekwencje. Są one dzisiaj zasadniczym problemem kulturowym, który staje się także zadaniem dla Kościoła i wyzwaniem dla nowej ewangelizacji. Te anarchiczne wizje usiłują rozbić porządek społeczny zakorzeniony w naturze człowieka, aby totalitarnie go sobie podporządkować i nim manipulować. Kościół już w swoim wymiarze domowym musi mierzyć się z tymi wyzwaniami, aby nie ulec pokusie pseudonowoczesności, która w zdecydowanej mierze jest pokusą antyludzką, antyspołeczną i antykościelną.

Dlatego mając powyższe na uwadze z wielkim zaciekawieniem należało potraktować temat dysertacji autorstwa pani mgr lic. Anity Niesiołowskiej pt. „Problematyka małżeństwa i rodziny w uchwałach synodów polskich w latach 1999-2018” pod kierunkiem ks. dr hab. Tomasza Białobrzeskiego, prof. UKSW.

2. Omówienie rozprawy.

Na rozprawę składają się następujące elementy: *Karta tytułowa* (s. 1), *Spis treści* (s. 2-3), *Wykaz synodów 1999-2021* (s. 4-5), *Wykaz skrótów* (s. 6-9). Kolejnym elementem rozprawy jest metodologiczny *Wstęp* (s. 10-11) i *Korpus pracy* (13-180), na który składają się cztery rozdziały: I. Synod plenarny i synody

diecezjalne, (s. 13-51). II. Małżeństwo w uchwałach synodów, (s. 52-100). III. Rodzina w uchwałach synodów, (s. 101-140). IV. Duszpasterstwo rodzin oraz związków niesakramentalnych w uchwałach synodów, (s. 141-180). Wszystkie rozdziały pracy zostały podzielone na podpunkty, co bardzo dobrze ułatwia czytelnikowi dobre uchwycenie problematyki rozprawy w jej szczegółach. Całość dysertacji zamknięta jest *Zakończeniem* (s. 181-184) oraz *Bibliografią* (s. 185-202).

We wstępie do recenzowanej refleksji naukowej Doktorantka zaprezentowała cel pracy, czyli zrozumienie w jakim zakresie oraz stopniu problematyka małżeństwa i rodziny pojawiała się w życiu kościołów lokalnych oraz „jakię podejmuje się działania duszpasterskie, które mają na celu przeciwdziałanie różnorodnym zagrożeniom oraz jakie stosuje środki niesienia pomocy tym instytucjom na płaszczyźnie Kościoła partykularnego”. (s. 10)

Korpus rozprawy Pani Anita Niesiołowska rozpoczyna od przedstawienia ogólnej charakterystyki II Polskiego Synodu Plenarnego i synodów diecezjalnych z okresu 1999-2018. Jest to zatem wprowadzenie w tematykę kolejnych rozdziałów pracy doktorskiej. Autorka w pierwszym rozdziale dysertacji uwypukla tezę, iż II Polski Synod Plenarny, jak i synody diecezjalne w omawianym przedziale czasowym zajęły się wnikliwie problematyką dotyczącą małżeństwa i rodziny.

Rozdział drugi jest poświęcony problematyce małżeństwa w synodach diecezjalnych w latach 1999-2018. Omówione zostały trzy etapy przygotowania do małżeństwa. Uchwały synodalne w analizowanych dokumentach synodów diecezjalnych podkreślają dużą wagę odpowiedniego przygotowania do zawarcia sakramentalnego związku małżeńskiego. W dalszej części tego rozdziału Autorka zarysowała problematykę zaręczyn oraz kanoniczne dochodzenie przedślubne. Na zakończenie drugiego rozdziału została przedstawiona problematyka liturgii zawarcia związku małżeńskiego. Autorka zwraca uwagę, iż coraz więcej młodych ludzi skupia się głównie na zewnętrznej oprawie ceremonii.

Trzeci rozdział rozprawy podejmuje zagadnienie związane z rodziną. Najpierw omówione zostało zagadnienie rodziny jako wspólnoty oraz rodziny jako „Kościół domowy”. W dalszej kolejności zostały omówione zadania rodziny wśród których należy wymienić m.in. służbę życiu, zadanie wychowania członków społeczeństwa i Kościoła, zadanie formowania tradycji rodzinnych, pielęgnowanie obrzędowości religijnej w rodzinie. W ostatnim punkcie trzeciego rozdziału Doktorantka podjęła zagadnienie pozytywnych zjawisk służących umacnianiu się rodziny oraz zagrożeń, jakie czyhają na rodzinę.

Wreszcie czwarty rozdział rozprawy zajmuje się duszpasterstwem rodzin oraz związków niesakramentalnych w uchwałach synodów diecezjalnych w latach 1999-2018. Została omówiona duszpasterska troska o rodzinę, poszczególne formy działalności duszpasterskiej na rzecz rodzin oraz duszpasterstwo rodzin w sytuacjach trudnych.

W zakończeniu dysertacji zostały przedstawione wyniki dokonanych analiz. Doktorantka podkreślił, iż w pracy doktorskiej zostało ukazane bogactwo treści w tematyce małżeństwa i rodziny. „Rozprawa ta odpowiedziała również na postawione pytania dotyczące podejmowanych działań mających na celu przeciwdziałanie pojawiającym się zagrożeniom instytucji małżeństwa i rodziny, gdzie wskazano na staranną katechizację, formację, wychowanie, a tym samym na szeroko rozumiane przygotowanie do życia małżeńskiego i rodzinnego”. (s. 184)

3. Ocena rozprawy.

Ogólnie należy podkreślić, że recenzowana rozprawa odpowiada zarówno pod względem formalnym (metodologicznym) jak i merytorycznym wymaganiom stawianym tego typu pracom doktorskim. Samo sformułowanie tematu wydaje się prawidłowe: „Problematyka małżeństwa i rodziny w uchwałach synodów polskich w latach 1999-2018”, choć zakres jest bardzo ogólny.

Doktorantka oparła swoje rozważania nad podjętym zagadnieniem przede wszystkim na źródłach, tzn. uchwałach analizowanych synodów. Autorka uwzględniła w pracy opracowania pochodzące zasadniczo od polskich autorów. Na zebraną literaturę składają się 162 pozycje.

Pani Anita Niesiołowska posłużyła się metodą historyczno-prawną, dogmatyczno-prawną, syntetyczną oraz porównawczą. **Brakuje w pracy (we wstępie) omówienia zasadności zastosowanych metod.**

Z metodologicznego punktu widzenia rozprawa jest przejrzysta. Podział na wstęp, rozdziały posiadające merytoryczne wprowadzenie i dyspozycje, które Autorka konsekwentnie rozwija oraz zakończenie, tworzy jasny plan podjętej refleksji i komplementarnie obejmuje całość zagadnienia. Ponadto podsumowania na końcu każdego rozdziału dopełniają jakościowo naukowe opracowanie Doktorantki.

Język recenzowanej rozprawy doktorskiej jest zasadniczo poprawny, choć jest kilka literówek oraz innych nieścisłości i niekonsekwencji Autorki, np.:

- s. 11, jest „Christus Domunius” a powinno być „Christus Dominus”
- s. 21, przypis 57 – brak inicjału imienia autora
- s. 22, Tamże – raz z wielkiej litery, innym razem z małej
- s. 28, brak spacji przed przypisem 84
- s. 39, w przypisie raz jest zob. innym razem patrz.
- s. 46, 138, 139, raz inicjał imienia autora jest przed nazwiskiem, a innym razem, po nazwisku (przypis 167, 198, 201)
- s. 83, jest podtrzymywane, powinno być podtrzymywanie
- s. 128, po przecinku, w połowie linii jest kontynuacja w kolejnym wersie
- w kilku miejscach akapit składa się tylko z jednego zdania (np. s. 12, 24, 49, 93, 98, 99, 100, 118, 180, 181, 182, 183, 184).

Cennym dorobkiem pracy naukowej Doktorantki jest udokumentowanie swych wywodów materiałem źródłowym. Należy zauważyć, że dobre odczytanie źródeł i ich właściwa interpretacja nie jest zadaniem łatwym.

Układ bibliografii jest przejrzysty. Pani mgr lic. Anita Niesiołowska podzieliła Bibliografię na *Źródła, Literaturę i Netografię*. Wśród źródeł wyróżniła: podstawowe i pomocnicze (dokumenty papieskie, dokumenty Konferencji Episkopatu Polski, umowy międzynarodowe). Literatura zasadniczo składa się z literatury polskojęzycznej (na 162 pozycje tylko 3 stanowi literatura obcojęzyczna). Autorka mogłaby sięgnąć do bogatej literatury obcojęzycznej (włoskiej, niemieckiej czy hiszpańskiej) związanej z prawem rodzinnym i małżeńskim.

W kwestii dotyczącej przypisów, to trzeba przyznać, że Autorka recenzowanej pracy zasadniczo wykazała się poprawnością w ich tworzeniu, zarówno od strony bogactwa cytowanego materiału jak i zapisu redakcyjnego (pewne błędy zostały wypisane powyżej). Dokumentują one nie tylko treść pracy, ale są także miejscem wielu analiz i porównań, które pomagają czytelnikowi w pełniejszym uchwyceniu prezentowanych zagadnień.

Lektura rozprawy doktorskiej pozwala stwierdzić, że Autorka jest znawczynią przedmiotu. Wywody Doktorantki są przemyślane i wyważone, poszczególne wypowiedzi są uzasadnione i logiczne.

4. Wnioski końcowe

W zakończeniu dysertacji Autorka stwierdza, że „celem niniejszej rozprawy było opracowanie uchwał synodalnych pod kątem problematyki małżeństwa i rodziny w latach 1999-2018, zbadanie zakresu i stopnia w jakim problematyka małżeństwa i rodziny pojawiła się we wspomnianych uchwałach synodalnych oraz zaprezentowania bogactwa zawartych w nich treści” (s. 181).

Niewątpliwie praca jest ciekawym pomysłem na zajęcie się ustawodawstwem partykularnym. W tym znaczeniu jest to cenne opracowanie. Sam temat jest interesujący i zarysowane we wstępie założenia budzą u czytelnika zaciekawienie. Jednak korpus pracy, moim zdaniem, nie oddaje w pełni problematyki małżeństwa i rodziny. Autorka bardziej streściła ową bardzo ogólną problematykę dotyczącą małżeństwa i rodziny. Brak jest odwagi Doktorantki do stawiania konkretnych postulatów, wniosków na przyszłość. Mając na uwadze fakt, że małżeństwo, rodzina jest wystawiona na zaplanowaną kontestację, Kościół na wszystkich poziomach swego życia musi zdawać sobie sprawę, że pojawiają się i jeszcze pojawią się także nowe wyzwania związane z przemianami społeczno-kulturowymi, które trzeba będzie zdecydowanie i otwarcie podjąć zarówno teoretycznie, jak i praktycznie, czyli uwzględnić je w formacji duchowej i duszpasterstwie. Często nie da się przesądzić w punkcie wyjścia, jak i w jakim zakresie będą one wpływać na małżeństwo i rodzinę. Te wyzwania będą mogły im sprzyjać, gdyż zachodzące zmiany często są otwarte na to, co chrześcijańskie, albo staną się dla nich zagrożeniem, ale wierni i pasterze muszą czuwać – pierwsi nad swoim życiem i swoimi wspólnotami domowymi, a drudzy nad powierzoną im owczarnią i jej zbawieniem.

Podsumowując, uważam, że rozprawę doktorską należy uznać za pozytywny wkład w doktrynę prawa kanonicznego. I jak słusznie zauważyła Autorka w zakończeniu pracy, będzie ona stanowić inspirację do dalszych prac nad uchwałami synodalnymi. Biorąc pod uwagę posiadaną przez Doktorantkę umiejętność prowadzenia analiz, dokonywania syntez, jak również specjalistyczny język, uznaję, iż to wskazuje na kwalifikacje do uzyskania przez nią stopnia naukowego doktora.

Dlatego też stawiam wniosek do Rady Dyscypliny Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o dopuszczenie

Pani mgr lic. Anity Niesiołowskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dr. Robert Kęta

Tranów, 08 września 2021 roku